

CU PRIVIRE LA CALITATEA NORMELOR DE DREPT ALE CODULUI CU PRIVIRE LA ȘTIINȚĂ ȘI INOVARE (REPUBLICAT)

Doctor habilitat în drept, profesor cercetător **Victor BALMUȘ**
Institutul de Cercetări Juridice și Politice

REGARDING THE QUALITY OF LAW RULES OF THE CODE ON SCIENCE AND INNOVATION (republished)

Summary. The author performs an analysis of the definitions of the main notions from the Code on Science and Innovation of the Republic of Moldova no. 259 from 15.07.2004 (republished) and brings arguments confirming the non-compliance with the quality criteria of the law rules in the process of adopting this law, including in comparison with the legislation, good practices and doctrine in the European Research Area.

Key words: quality of law rules, scientific research, fundamental research, applicative research, research and development, innovation, technology transfer, scientific researcher.

Rezumat. Autorul efectuează o analiză a definițiilor noțiunilor principale din Codul cu privire la știință și inovare al Republicii Moldova nr. 259 din 15.07.2004 (republicat) și aduce argumente cu privire la nerespectarea criteriilor calității normelor de drept în procesul adoptării acestei legi, inclusiv în comparație cu legislația, bunele practici și doctrina din Spațiul European de Cercetare.

Cuvinte-cheie: calitatea normelor de drept, cercetare științifică, cercetare fundamentală, cercetare aplicativă, cercetare-dezvoltare, inovare, transfer tehnologic, cercetător științific.

Cu referințe la jurisprudența Curții Europene pentru Apărarea Drepturilor Omului, Curtea Constituțională a Republicii Moldova subliniază, în repetate rânduri, importanța respectării criteriilor calității normelor de drept în procesul legiferării: „Pentru a corespunde celor trei criterii de calitate – accesibilitate, previzibilitate și claritate – norma de drept trebuie să fie formulată cu suficientă precizie, astfel încât să permită persoanei să decidă asupra conduitei sale și să prevadă, în mod rezonabil, în funcție de circumstanțele cauzei, consecințele acestei conduite. În caz contrar, cu toate că legea conține o normă de drept care aparent descrie conduita persoanei în situația dată, persoana poate pretinde că nu-și cunoaște drepturile și obligațiile. Într-o astfel de interpretare, norma ce nu corespunde criteriilor clarității este contrară art. 23 din Constituție, care statuează obligația statului de a garanta fiecărui om dreptul de a-și cunoaște drepturile” [1, paragraf 10; 2, paragraf 62].

Parlamentul European, Consiliul Uniunii Europene și Comisia Europeană au convenit „să amelioreze calitatea legiferării printr-o serie de inițiative și proceduri (...); (...) să respecte principii generale ale dreptului Uniunii – legitimitatea democratică, subsidiaritatea și proporționalitatea, precum și securitatea juridică; (...) să promoveze simplitatea, claritatea și coerența la redactarea legislației Uniunii, precum și să promoveze cel mai mare grad de transparență a procesului legislativ” [3].

În conformitate cu prevederile Acordului dintre Republica Moldova și Uniunea Europeană privind participarea Republicii Moldova la Programul-cadru al Uniunii pentru cercetare și inovare (2014–2020) – Orizont 2020, Republica Moldova: „participă în calitate de țară asociată la Program, inclusiv programul specific și regulile de participare”, „participă la activitățile din cadrul Programului în conformitate cu clauzele și condițiile specificate în prezentul Acord și anexele la acesta, în special în conformitate cu actele juridice menționate în articolul 1” [4, art. 1-2]. Acestea și alte acte normative, adoptate în temeiul Tratatului privind funcționarea Uniunii Europene [5, art. 288; 6, p. 104; 7, p. 81; 8, p. 965], prin natura lor obligă, inclusiv statele asociate, la ajustarea cadrului normativ național din domeniile cercetării și inovării la rigorile Spațiului European de Cercetare.

Mai mult, cooperarea în domeniile cercetare și dezvoltare tehnologică în cadrul Acordului de Asociere din 27.06.2014 între Republica Moldova și UE prevede: „schimbul de informații științifice și tehnologice”; „facilitarea accesului corespunzător la programele respective ale părților”; „participarea entităților de cercetare ale Republicii Moldova la programele-cadru de cercetare ale UE”; „promovarea proiectelor comune de cercetare în toate domeniile”; „facilitarea, în cadrul legislației aplicabile, a liberei circulații a lucrătorilor din domeniul cercetării care participă la activitățile reglementate de prezentul acord” [9, art. 128] etc., ceea ce

presupune iminența ajustării cadrului normativ în domeniile cercetării și inovării la acquis-ul comunitar și la bunele practici europene în domeniu. Cu atât mai mult că autorii proiectului Codului republicat și-au trasat drept obiectiv „perfecționarea cadrului normativ care reglementează domeniul de cercetare și inovare” [10].

Legea cu privire la actele normative nr. 100 din 22.12.2017 stipulează că elaborarea actelor normative este guvernată de următoarele principii: „a) constituționalitatea; b) respectarea drepturilor și libertăților fundamentale; c) legalitatea și echilibrul între reglementările concurente; d) oportunitatea, coerența, consecutivitatea, stabilitatea și predictibilitatea normelor juridice; e) asigurarea transparenței, publicității și accesibilității; f) respectarea ierarhiei actelor normative” [11, art. 3 alin. (1)].

Legea menționată supra consacră expres că actul normativ trebuie să corespundă „(...) și legislației Uniunii Europene” prin efectuarea expertizei de „compatibilitate cu legislația Uniunii Europene” [11, art. 3 alin. (3), art. 21 alin. (1) lit. e)] la etapa de elaborare a proiectului actului normativ.

Anterior am prezentat argumente care demonstrează că, atât la etapa de elaborare a proiectului de lege pentru amendarea Codului cu privire la știință și inovare al Republicii Moldova [12] (în continuare Cod), cât și la adoptarea acestuia de către legiuitor, majoritatea din principiile menționate supra nu au fost respectate [13; 14].

Ignorarea principiilor legiferării menționate supra a prejudiciat calitatea normelor juridice ale Codului cu privire la știință și inovare al Republicii Moldova [15] (în continuare Codul republicat).

Achiesăm opiniilor cercetătorilor A. Pisoschi și E. M. Dobrescu, publicate în perioada de preaderare a României la Uniunea Europeană: „Definițiile sunt piese esențiale în domeniul cunoașterii, dar și al comunicării deoarece ele descriu, enumeră proprietățile claselor de obiecte și disting conceptele. Nu de puține ori, definițiile românești diferă de cele adoptate internațional și nu au claritatea și nici concizia acestora” [16]. Constatăm cu regret că aceeași stare de lucruri se atestă actualmente și în țara noastră.

În acest context vom efectua, în primul rând, o analiză a definițiilor noțiunilor principale expuse în dispozițiile art. 3-29 din Codul republicat în coroborare cu alte dispoziții ale acestei legi, dar și cu dispozițiile Codului educației al Republicii Moldova.

Astfel, cu toate că Acordul de Asociere [9, art. 127] utilizează separat noțiunile de „cercetare științifică civilă” și de „dezvoltare tehnologică”, legiuitorul a exclus, la abrogarea art. 4 din Cod, noțiunea de cercetare-dezvoltare, dar a păstrat-o accidental în Codul republicat – „sfera cercetare-dezvoltare, inova-

re și transfer tehnologic” [15, art. 8], expunând însă eronat noțiunea de „cercetare” – „activitate de cercetare fundamentală, cercetare aplicativă și de dezvoltare experimentală luate în ansamblu” [15, art. 4], deși dezvoltarea experimentală nu trebuie confundată cu cercetarea științifică. Toate acestea în pofida faptului că Manualul Frascati stabilește: „Cercetarea și dezvoltarea experimentală (R&D) cuprinde lucrări creative și sistematice întreprinse pentru creșterea stocului de cunoștințe, inclusiv în ceea ce ține de cunoașterea omeniului, a culturii și a societății, și pentru a elabora noi aplicații ale cunoștințelor disponibile. Pentru ca o activitate să fie o activitate de cercetare-dezvoltare, ea trebuie să corespundă celor cinci criterii fundamentale (...): nouă; creativă; incertă; sistematică; transferabilă și/sau reproductibilă” [17, p. 44-45]. Astfel, în locul „perfecționării”, pretinse de autori [10], s-a recurs la substituirea formală a domeniilor cercetare-dezvoltare și inovare cu „domeniile cercetării și inovării”.

Potrivit Manualului Frascati, „Cercetarea fundamentală este o activitate experimentală sau teoretică realizată, în primul rând, pentru a dobândi noi cunoștințe despre fundamentele care stau la baza fenomenelor și faptelor observabile, fără a fi aplicate sau utilizate în mod special. Cercetarea aplicativă este o cercetare inițiată în vederea dobândirii de noi cunoștințe și este îndreptată, în primul rând, spre un scop specific sau un obiectiv specific. Dezvoltarea experimentală este o activitate sistematică, bazată pe cunoștințele dobândite din cercetare și experiența practică și prin generarea de cunoștințe suplimentare, care vizează producerea de noi produse sau procese sau îmbunătățirea produselor sau proceselor existente” [17, p. 44-45].

În Codul republicat definițiile unanim acceptate de Organizația pentru Cooperare și Dezvoltare Economică (OECD) au fost trunchiate, ceea ce le-a atribuit înțelesuri ambigue: „Cercetare fundamentală – activitate care are drept scop dobândirea de noi cunoștințe, formularea și verificarea a noi ipoteze și teorii într-un domeniu al științei. Cercetare aplicativă – activitate care are drept scop acumularea și utilizarea cunoștințelor noi pentru soluționarea unor probleme practice, pentru crearea de noi produse, tehnologii și servicii sau pentru îmbunătățirea lor. Dezvoltare experimentală – activitate sistematică fundamentată pe cunoștințele existente, obținute în urma cercetării și/sau din experiența practică, care este orientată spre obținerea de materiale, produse sau dispozitive noi, stabilirea de noi procedee, sisteme și servicii ori spre ameliorarea substanțială a celor deja existente sau stabilite” [15, art. 5-7].

În opinia noastră, definițiile prevăzute de Codul republicat nu specifică unele particularități atât ale activității în cadrul cercetării fundamentale – „lucrare

experimentală sau teoretică”, cât și ale cunoștințelor noi dobândite – „despre fundamentele care stau la baza fenomenelor și faptelor observabile” [17, pp. 44-45]. Aceasta va facilita atribuirea oricăror cunoștințe noi, obținute prin activitate de cercetare teoretică, la cercetarea fundamentală, ceea ce se întâmplă deseori în cercetarea științifică.

Este de menționat că cercetarea aplicativă presupune, inclusiv, și activități de cercetare teoretică, dar, spre deosebire de cercetarea fundamentală, acestea au scopul de a dobândi cunoștințe noi specifice, diferite de cele „despre fundamentele care stau la baza fenomenelor și faptelor observabile” [17, p. 44-45].

Considerăm că omiterea din definiția dezvoltării experimentale a sintagmei „și prin generarea de cunoștințe suplimentare” exclude din această categorie a dreptului științei elementul creației științifice și, implicit, îi lipsește pe cei care realizează dezvoltarea experimentală de calitate de cercetător științific.

Mai mult, subscriem la ideea că cercetarea-dezvoltarea asigură „inovarea bazată pe cercetare științifică și dezvoltare experimentală” [18, art. 2].

Din aceste considerente nu susținem următoarele definiții din Codul republicat: „subiect al domeniilor cercetării și inovării” și „organizație din domeniile cercetării și inovării” [15, art. 14, 15]. În conformitate cu dispozițiile art. 14-15, coroborate cu cea a art. 13 alin. (1), orice organizație va pretinde la finanțarea instituțională, având statutul de organizație de drept public din domeniile cercetării și inovării dacă desfășoară doar una dintre următoarele activități: „(...) dezvoltarea experimentală, implementarea rezultatelor științifice și inovațiilor, transferul tehnologic (...)” [15, art.15].

În opinia noastră, la finanțarea instituțională de la bugetul de stat pot pretinde doar organizațiile de drept public din domeniile cercetării și inovării care desfășoară cel puțin una din următoarele activități: cercetarea-dezvoltarea, pregătirea și perfecționarea cadrelor științifice. Implementarea inovațiilor, transferul tehnologic este mai mult specifică organizațiilor de drept privat din domeniile cercetării și inovării [15, art. 15], deci acestea nu pot pretinde la finanțare instituțională, fiind persoane juridice cu scop lucrativ.

Organizațiile de drept public din domeniile cercetării și inovării implementează inovații și efectuează transfer tehnologic doar în paralel cu activitățile de cercetare-dezvoltare, pregătire și/sau perfecționare a cadrelor științifice.

Considerăm nereușită definiția organizației de drept privat din domeniile cercetării și inovării, deoarece o astfel de organizație comercială poate fi fondată nu numai „de persoane fizice sau juridice de drept pri-

vat” [15, art. 17]. Întreprinderile de stat și cele municipale, inclusiv din domeniile cercetării și inovării, „se fondează și se dotează de către Guvern și alte organe abilitate prin lege” sau „de către autoritățile administrației publice locale” [19, art. 179]. Mai mult, dispoziția art. 18 din Codul republicat contravine art. 90 alin. (1) al aceleiași legi și art. 57, 59 alin. (2) din Codul civil, deoarece organizația (asociația) obștească din domeniile cercetării și inovării [15, art. 18; 19, art. 57-59 alin. (2)] este o organizație necomercială de drept privat, indiferent de faptul dacă urmărește beneficiul public sau beneficiul mutual. Astfel, dispozițiile art. 17 și art. 18 din Codul republicat trebuie comasate.

Definițiile noțiunilor „inovare” și „transfer tehnologic” din Codul republicat denotă o discrepanță vădită cu noțiunile din Manualul Oslo, care prevede că inovarea poate fi clasificată în inovare de produs sau proces tehnologic (TPP) și inovare organizațională. Inovarea TPP „cuprinde produse și procese noi din punct de vedere tehnologic implementate și noutăți tehnologice semnificative referitor la produse și procese (...) în cazul în care a fost introdusă pe piață (inovare produs) sau utilizată în cadrul unui proces de producție (inovare proces). Inovările TPP implică o serie de activități științifice, tehnologice, organizaționale, financiare și comerciale” [20, pct. 130-132]. Inovarea organizațională presupune „introducerea unor structuri organizaționale modificate semnificativ; implementarea tehnicilor de management avansate; implementarea orientărilor strategice corporative noi sau modificate considerabil (...) dacă acestea asigură „o schimbare măsurabilă a randamentului, precum productivitatea sau vânzările ridicate” [20, pct. 155-157].

Limitarea inovării la „activitatea de aplicare a rezultatului obținut de pe urma cercetării și/sau experienței practice ...” [15, art. 20] creează confuzie în „indicatorii statistici pe termen lung și pe termen scurt ai activității întreprinderilor, indicatorii statistici în domeniul energiei, cercetării și inovării, turismului, transporturilor, tehnologiei informației și comunicațiilor (...) elaborați în conformitate cu metodologiile internaționale (EUROSTAT/ONU) și în corespundere cu cerințele naționale pentru elaborarea și monitorizarea documentelor de politici” [21, măsura 1.2.3. și subač. 2.3.18].

Potrivit cercetătorilor Năstase Gabriel I., Badea Dan C., transferul tehnologic reprezintă transferul „rezultatelor cercetării din unitățile de cercetare-dezvoltare (universități, institute de cercetare), în firmele de afaceri sau în alte componente ale societății. Cele trei entități care participă la transferul de tehnologie au ca obiectiv accelerarea utilizării economice a rezultatelor cercetării, implicând tranziția de la invenție la inovare și difuzarea de succes pe piață, creând astfel valoare adăugată” [22, p. 114].

Ordonanța Guvernului României Nr. 57 din 16.08.2002 definește transferul tehnologic ca „ansamblul de activități desfășurate cu sau fără bază contractuală, pentru a disemina informații, a acorda consultanța, a transmite cunoștințe, a achiziționa utilaje și echipamente specifice, în scopul introducerii în circuitul economic a rezultatelor cercetării, transformate în produse comerciale și servicii” [18, Anexa pct. 7].

Subscriem la opinia cercetătoarei Sirbu Al. care consideră că transferul tehnologic „se referă la procesul de inovare tehnologică, care permite transmiterea unui set complex de cunoștințe și informații, rezultatele cercetării sau know-how prin difuziune și inovație către alte firme sau organizații pentru o mai bună valorificare a resurselor pe piață” [23, p. 87].

Codul republicat, în opinia noastră, statuează eronat că transferul tehnologic rezidă doar în procesul „de punere în aplicare, în cadrul unor proiecte, a rezultatelor inovării în scopul obținerii produselor și serviciilor noi, sporirii performanțelor, precum și în scopul îmbunătățirii eficienței acestora” [15, art. 21], excluzând „transmiterea unui set complex de cunoștințe și informații, rezultatele cercetării sau know-how”, limitează transferul tehnologic doar la punerea în aplicare a rezultatelor oricărei inovări.

În pofida faptului că „Statul, în persoana autorităților publice, garantează funcționarea și dezvoltarea domeniilor cercetării și inovării prin: (...) b) finanțarea stabilă ascendentă a dezvoltării potențialului domeniilor cercetării și inovării și stimularea creării unei infrastructuri moderne a acestor domenii; c) promovarea unei politici financiare, fiscale și vamale favorabile în domeniile cercetării și inovării;” [15, art. 47 alin. (2)], legea în cauză condiționează finanțarea instituțională prin așa-numitele „principii”, care nicidecum nu vor garanta dezvoltarea potențialului organizațiilor de drept public din domeniile cercetării și inovării, cel puțin celor preocupate de cercetarea științifică fundamentală, cercetarea teoretică, cercetarea științifică în domeniul științelor sociale și umaniste: „(...) b) ponderea limitată a finanțării instituționale în totalul fondurilor obținute de instituție; (...) d) încurajarea inițiativelor de consolidare organizațională atât în interiorul categoriilor de organizații de drept public din domeniile cercetării și inovării, cât și între diferite categorii de astfel de organizații” [15, art. 13 alin. (2)].

Mai mult, credem că „principiile” menționate vor avea drept consecință „optimizarea” sau reducerea și degradarea potențialului organizațiilor de drept public din domeniile cercetării și inovării, inclusiv privatizarea bunurilor acestora.

În opinia noastră, produc confuzie și dispozițiile Codului republicat care utilizează noțiunea

„infrastructura domeniilor cercetării și inovării” ca „totalitate a organizațiilor care contribuie la desfășurarea activității științifice și de inovare: Academia de Științe, alte organizații din domeniile cercetării și inovării, instituții financiare, fonduri și agenții de susținere a activității în domeniu, business-incubatoare, parcuri de inovare (științifice, tehnico-științifice și tehnologice), întreprinderi și alte organizații specializate” [15, art. 23], care, de fapt enumeră elementele structurii domeniilor cercetării și inovării.

Confuzia apare și atunci când legiuitorul prevede: finanțarea instituțională este cea „acordată din bugetul de stat organizațiilor de drept public din domeniile cercetării și inovării, inclusiv instituțiilor de învățământ superior de stat, pentru menținerea și dezvoltarea infrastructurii publice din domeniile cercetării și inovării (...) în baza metodologiei de finanțare instituțională aprobate de Guvern” [15, art. 13 alin. (1)] și asigurarea accesului oricărui cercetător științific „(...) la infrastructura publică din domeniile cercetării și inovării, aceasta utilizându-se pentru implementarea proiectelor în cadrul mecanismului național de cercetare și inovare, stabilit de prezentul cod” [15, art. 13 alin. (4)], concretizând în continuare:

1) „Organizația de drept public din domeniile cercetării și inovării este responsabilă de asigurarea accesului la infrastructura instituției al cercetătorilor științifici care implementează proiecte din domeniile cercetării și inovării finanțate prin intermediul Agenției Naționale pentru Cercetare și Dezvoltare în măsura deplină, în conformitate cu metodologia de finanțare a proiectelor din domeniile cercetării și inovării, aprobată de Guvern” [15, art. 93 alin. (2)];

2) „Conducerea organizației de drept public din domeniile cercetării și inovării asigură accesul la infrastructura instituției al grupurilor de cercetători științifici care implementează proiecte din domeniile cercetării și inovării finanțate prin intermediul Agenției Naționale pentru Cercetare și Dezvoltare în conformitate cu metodologia de finanțare a proiectelor din domeniile cercetării și inovării, aprobată de Guvern” [15, art. 98 alin. (3)].

Astfel, pe de o parte, legea asigură accesul oricărui cercetător științific la infrastructura publică din domeniile cercetării și inovării, pentru implementarea proiectelor în cadrul mecanismului național de cercetare și inovare [15, art. 13 alin. (1), (4)], care nu este stabilit de Codul republicat, iar, pe de altă parte, asigură accesul la infrastructura instituției al cercetătorilor științifici care implementează proiecte din domeniile cercetării și inovării finanțate prin intermediul Agenției Naționale pentru Cercetare și Dezvoltare conform metodologiei de finanțare a proiectelor din domeniile cercetării și inovării, aprobate de Guvern [15, art. 93 alin. (2) și art. 98 alin. (3)].

Constatăm o discrepanță vădită între dispozițiile art. 24 și art. 65 din Codul republicat. Potrivit unor dispoziții din legea în cauză, membri titulari (academicieni) și membri corespondenți ai Academiei de Științe sunt „aleși de *Adunarea generală a membrilor titulari și membrilor corespondenți ai Academiei de Științe*” [15, art. 24], iar conform altor, „Membrii titulari, membrii corespondenți și membrii de onoare *sînt aleși pe viață de Adunarea generală a Academiei de Științe*, potrivit propunerilor prezentate de secțiile de științe ale Academiei de Științe, în conformitate cu Statutul Academiei de Științe” [15, art. 65 alin. (1)].

Mai mult, Codul republicat stipulează: „Academia de Științe a Moldovei este o *instituție publică de interes național, autonomă și independentă de autoritățile publice*, apolitică, care reunește personalități cu realizări deosebite în domeniile cercetării și inovării (...)” [15, art. 48], însă, contrar *statutului autonom și independent*, 45 din membrii Adunării generale a Academiei de Științe a Moldovei sunt „aleși prin concurs, pentru o perioadă de 4 ani, *pe baza unui regulament aprobat de Guvern*” [15, art. 67-68].

Putem lăsa pe seama unei erori accidentale sau intenționate, însă completarea în Codul republicat a definiției „membri de onoare ai Academiei de Științe” cu o singură sintagmă „din țară și” lipsește de sens acordarea acestui titlu onorific, destinat persoanelor străine care nu pot deveni membri titulari sau membri corespondenți. Prin definiție cetățenii Republicii Moldova nu pot deveni membri de onoare ai Academiei de Științe, deoarece având „rezultate remarcabile în știință și cultură”, aceștia pot candida la titlurile de membru titular sau de membru corespondent. Mai mult, este alogică pentru cetățenii Republicii Moldova condiția „participă activ la cooperarea tehnico-științifică cu organizații din domeniile cercetării și inovării din Republica Moldova” [15, art. 25].

Conform Codului republicat, „*Programul național în domeniile cercetării și inovării (...) asigură sincronizarea cu programul strategic de dezvoltare a țării, cu strategiile sectoriale și programele-cadru de cercetare ale Uniunii Europene*” [15, art. 27 alin. (1)]. Considerăm eronată utilizarea noțiunilor „program național în domeniile cercetării și inovării” și „program strategic de dezvoltare a țării”.

Prin natura sa juridică programul național în domeniile cercetării și inovării este o strategie sectorială care incontestabil trebuie să fie sincronizată cu strategia națională de dezvoltare (așa-numitul „program strategic de dezvoltare a țării”).

În opinia noastră, așa-numitul Program național în domeniile cercetării și inovării pentru anii 2020–2023 trebuie să identifice prioritățile strategice ale domeniilor cercetării și inovării „în funcție de ne-

cesitățile de dezvoltare a țării, de potențialul existent, avantajul competitiv și evoluțiile factorilor externi ce determină dezvoltarea” [15, art. 50 lit. a)], care trebuie să se regăsească în viitoarea Strategie Națională de Dezvoltare Moldova 2030.

Evident, ca și orice strategie sectorială Programul național în domeniile cercetării și inovării pentru anii 2020–2023 trebuie să se realizeze în cadrul unui plan de cercetare, dezvoltare și inovare, care este divizat în programe și proiecte, dar nu nemijlocit „prin finanțare instituțională și prin proiecte de cercetare și inovare care corespund priorităților strategice de dezvoltare aprobate de Guvern” [15, art. 50 lit. a)], cum prevede Codul republicat.

Atestăm și la acest capitol multe reiterări alogice și inutile: „*Programul național în domeniile cercetării și inovării (în continuare – Program național) este principalul document de politici prin care Guvernul stabilește prioritățile și obiectivele de dezvoltare în domeniile cercetării și inovării pentru o durată de 4 ani și asigură sincronizarea cu programul strategic de dezvoltare a țării, cu strategiile sectoriale și programele-cadru de cercetare ale Uniunii Europene*”, „*Programul național se realizează prin finanțare instituțională și prin proiecte de cercetare și inovare care corespund priorităților strategice de dezvoltare aprobate de Guvern*”; „*Statul identifică prioritățile strategice ale domeniilor cercetării și inovării*”; „*Prioritățile strategice ale domeniilor cercetării și inovării se identifică: a) în funcție de necesitățile de dezvoltare a țării, de potențialul existent, avantajul competitiv și evoluțiile factorilor externi ce determină dezvoltarea, prin Programul național și strategiile de dezvoltare sectoriale*” [15, art. 27 alin. (1), (3); art. 47 alin. (3); art. 50 lit. a)] etc.

Există carențe și între definiția noțiunii „evaluare” cu cea din dispozițiile Codului republicat privind Agenția Națională de Asigurare a Calității în Educație și Cercetare (ANACEC). Dacă în privința finalității evaluării organizațiilor din domeniile cercetării și inovării Codul republicat stabilește că e constată „clasificarea acestora pe niveluri de capacitate care determină accesul diferențiat la finanțare conform metodologiei de finanțare a proiectelor în domeniile cercetării și inovării aprobate de Guvern” [15, art. 28 alin. (2)], apoi în ceea ce privește evaluarea personalului științific și științifico-didactic situația este incertă.

Astfel, Codul republicat stabilește printr-o construcție tautologică, că evaluarea este un „*proces de evaluare complexă a capacităților (...) personalului științific și științifico-didactic (...) de a activa în vederea îndeplinirii misiunii asumate, organizat de către ANACEC*” [15, art. 28 alin. (1)], și evident că ANACEC este „*responsabilă de evaluarea (...) personalului științific și științifico-didactic*” [15, art. 74].

În același timp, printre atribuțiile ce țin de evaluarea personalului științific și științifico-didactic regăsim doar următoarele: „(...) e) confirmă titlurile științifice și științifico-didactice; f) confirmă sau respinge decizia senatului instituției organizatoare de doctorat privind conferirea titlului științific de doctor și a titlurilor științifico-didactice; g) confirmă și conferă titlul științific de doctor habilitat; m) organizează expertiza dosarelor prezentate de candidații care doresc să obțină dreptul de conducere de doctorat; p) organizează expertizarea tezelor de doctorat și de doctor habilitat și a obiectivității deciziilor emise de comisiile de susținere a tezelor de doctorat și de doctor habilitat; q) monitorizează activitatea de evaluare a conducătorilor de doctorat din cadrul școlilor doctorale; r) reține confirmarea titlului de doctor sau de doctor habilitat și inițiază procedurile de retragere a titlurilor de către instituția emitentă dacă se atestă că titlul a fost acordat cu încălcări; (...)” [15, art. 75].

Prin urmare, Codul republicat stabilește atribuțiile ANACEC în domeniul evaluării personalului științific și științifico-didactic alogic și evaziv, dar și cu reiterări.

În opinia noastră, atribuția de a confirma titlurile științifice și științifico-didactice este una generală care presupune organizarea de către ANACEC a unei evaluări. Astfel, atribuțiile enumerate după aceasta sunt doar cazuri particulare ale atribuției generale și ar trebui expuse corespunzător [15, art. 75 lit. f), g), p)].

Atribuția ANACEC de conferire a titlului științific de doctor habilitat, stabilită de Codul republicat, contravine dispoziției respective din Codul educației: „Titlul de doctor habilitat se conferă de către instituția care a organizat programul de postdoctorat.” [24, art. 95 alin. (6)].

Mai mult, deoarece confirmarea de către ANACEC a titlurilor științifice și științifico-didactice presupune confirmarea după evaluare a tuturor titlurilor științifice (doctor și doctor habilitat [24, art. 117 alin. (2) lit. a)], conferențiar cercetător și profesor cercetător prevăzute de Codul republicat [15, art. 109 alin. (4)] și titlurilor științifico-didactice (conferențiar universitar și profesor universitar [24, art. 117 alin. (2) lit. b)]), apare confuzia la delimitarea titlurilor, funcțiilor și gradelor științifice.

Îndată după ratificarea Memorandumului de înțelegere între Republica Moldova și Uniunea Europeană privind asocierea Republicii Moldova la cel de-al Șaptelea Program-cadru al Comunității Europene pentru cercetare, dezvoltare tehnologică și activități demonstrative (2007–2013 [25] și asocierea la Spațiul European de Cercetare, Academia de Științe a Moldovei a adoptat Declarația de aderare a comunității științifice a Republicii Moldova la Carta Europeană a Cercetătorului și la Codul de Conduită pentru Recrutarea Cercetătorului.

Conform Recomandării Comisiei din 11 martie 2005 „Cu privire la Carta Europeană a cercetătorului și un cod de conduită pentru recrutarea cercetătorilor” cercetătorii sunt „specialiști care lucrează la conceperea sau la crearea de cunoștințe, produse, procedee, metode și sisteme noi și la administrarea proiectelor aferente”. Această definiție cuprinde orice activitate în domeniile „cercetării fundamentale”, a „cercetării strategice”, a „cercetării aplicate”, a „dezvoltării experimentale” și a „transferului de cunoștințe”, inclusiv inovarea și activitățile de consiliere, de supervizare și de învățământ, administrarea cunoașterii și a drepturilor de proprietate intelectuală, exploatarea rezultatelor cercetării sau jurnalismul științific” [26].

În Spațiul European de Cercetare se face distincție între cercetătorii debutanți, adică cei „(...) aflați în primii patru ani (echivalentul în norma întreagă) ai activității lor de cercetare, inclusiv perioada de formare pentru cercetare” și „cercetătorii experimentați – cei care dispun de cel puțin patru ani de experiență în cercetare (echivalentul în norma întreagă) de la obținerea diplomei de studii universitare care le permite accesul la studii de doctorat, în țara în care au obținut gradul/diploma, sau cercetătorii care sunt deja titulari ai unei diplome de doctorat, indiferent de timpul necesar pentru obținerea acesteia [26].

Codul educației nu face o astfel de distincție și stabilește că personalul din învățământul superior se constituie din „personal științifico-didactic: lector universitar, conferențiar universitar, profesor universitar; personal științific: cercetător științific, cercetător științific superior, cercetător științific coordonator, cercetător științific principal [24, art. 117 alin. (1)], însă enumeră ca funcții echivalente: cercetător științific și asistent universitar; cercetător științific superior și lector universitar; cercetător științific coordonator și conferențiar universitar; cercetător științific principal, profesor universitar [24, art. 118 alin. (2)].

Codul republicat stipulează că în domeniile cercetării și inovării „există următoarele funcții științifice: a) cercetător științific stagiar; b) cercetător științific; c) cercetător științific superior; d) cercetător științific coordonator; e) cercetător științific principal; f) consultant științific; g) cercetător științific invitat” [24, art. 103 alin. (2)].

Astfel, constatăm că funcțiile de cercetător științific stagiar, consultant științific, cercetător științific invitat și gradul științific de profesor cercetător nu sunt prevăzute pentru instituțiile de învățământ superior și structurile acesteia în domeniile științei și inovării [24, art. 117 alin. (1); 15, art. 95 alin. (1) lit. h)]. Mai mult, echivalarea funcției de cercetător științific principal cu cea de profesor universitar contravine normelor Codului

republicat, iar echivalarea *funcției asistent universitar*, care este o funcție didactică, cu o funcție științifică, cea de *cercetător științific* este lipsită de logică.

Este cert că definiția noțiunii de cercetător în Cod era depășită, dar aceasta se datora lipsei la acel moment a unei definiții recomandate și acceptate în Spațiul European de Cercetare. Din păcate, legiuitorul a păstrat în Codul republicat definiția depășită.

(Va urma)

BIBLIOGRAFIE

- Hotărârea Curții Constituționale asupra excepției de neconstituționalitate a prevederilor alin.(6) art.63 din Codul de procedură penală nr. 26 din 23.11.2010. În: Monitorul Oficial nr. 235-240/27 din 03.12.2010.
- Hotărârea Curții Constituționale pentru controlul constituționalității unor dispoziții ale Legii nr.1234-XIV din 22.09.2000 cu privire la procedura de alegere a Președintelui Republicii Moldova nr. 7 din 24.05.2012. În: Monitorul Oficial nr. 113-118/13 din 08.06.2012.
- Acord interinstituțional între Parlamentul European, Consiliul Uniunii Europene și Comisia Europeană privind o mai bună legislație din 13 aprilie 2016. În: Jurnalul Oficial al Uniunii Europene L123/1 din 12.05.2016.
- Acordul dintre Republica Moldova și Uniunea Europeană privind participarea Republicii Moldova la Programul-cadru al Uniunii pentru cercetare și inovare (2014-2020) – Orizont 2020 Bruxelles, 1 iulie 2014 din 01.07.2014. În: Monitorul Oficial al RM nr. 238-246/541 din 15.08.2014.
- Tratat privind funcționarea Uniunii Europene. În: Jurnalul Oficial al Uniunii Europene nr. 1 din 01 ianuarie 1957, art. 288 (ex-articolul 249 TCE) [online] Indaco Lege 5.
- Regulamentul Parlamentului European și al Consiliului de instituire a Programului-cadru pentru cercetare și inovare (2014-20) – Orizont 2020. În: Jurnalul Oficial al Uniunii Europene L347, 20.12.2013.
- Regulamentul Parlamentului European și al Consiliului de stabilire a normelor de participare și diseminare pentru Orizont 2020. În: Jurnalul Oficial al Uniunii Europene L347, 20/12/2013.
- Decizia Consiliului nr. 743/2013/UE din 3 decembrie 2013 de instruire a programului specific. În: Jurnalul Oficial al Uniunii Europene L347, 20.12.2013.
- Acordul de Asociere din 27.06.2014 între Republica Moldova, pe de o parte, și Uniunea Europeană și Comunitatea Europeană a Energiei Atomice și statele membre ale acestora, pe de altă parte. În: Monitorul Oficial al RM nr. 185-199/442, 18.07.2014.
- Proiecte de acte legislative 230.2017.ro.pdf <http://www.parlament.md/ProcesulLegislativ/Proiectedeactelegislative/tabid/61/LegislativId/3839/language/ro-RO/Default.aspx> (vizitat la 14.07.2017).
- Legea cu privire la actele normative nr. 100 din 22.12.2017. În: Monitorul Oficial al RM nr. 7-17/34, 12.01.2018.
- Codul cu privire la știință și inovare al Republicii Moldova nr. 259 din 15.07.2004. În: Monitorul Oficial al R. Moldova nr. 125-129/663 din 30.07.2004.
- Balmuș V. Preeminența dreptului și securitatea juridică la adoptarea Codului educației și amendarea Codului cu privire la știință și inovare. În: Akademos, 2017, nr. 1, p. 10-18.
- Balmuș V. Preeminența dreptului și securitatea juridică în procesul amendării Codului cu privire la știință și inovare și a Codului educației. În: Akademos, 2017, nr. 3, p. 23-30.
- Codul cu privire la știință și inovare al Republicii Moldova nr. 259 din 15.07.2004 republicat. În: Monitorul Oficial al R. Moldova nr.58-66/131 din 23.02.2018
- Pisoschi A., Dobrescu E. M. Definiții privind cercetarea, dezvoltarea, inovarea. În: Revista de Politică Științei și Științometrie, 2006, nr. 1, vol. 4, p. 19-27; Definiții privind cercetarea, dezvoltarea, inovarea. [online] www.strategie-cdi.ro/spice/admin/UserFiles/File/raportare.../L2-III%20-PLANUL.pdf (vizitat la 14.07.2017).
- Frascati Manual 2015. Guidelines for Collecting and Reporting Data on Research and Experimental Development. [online] <http://www.oecd-ilibrary.org/docserver/download/9215001e.pdf?expires=1517394762&id=id&accname=guest&checksum=DE6D1FFB6D31DB-B3880E84F32D1C456B> (vizitat la 14.02.2018).
- Ordonanța Guvernului României Nr. 57 din 16.08.2002 privind cercetarea științifică și dezvoltarea tehnologică [online] www.research.gov.ro/uploads/programme-nationale/program.../og_57_2002_mcu.pdf (vizitat la 24.07.2017).
- Codul civil al Republicii Moldova nr. 1107 din 06.06.2002. În: Monitorul Oficial al R.Moldova nr. 82-86/661 din 22.06.2002.
- Oslo Manual. Guidelines for collecting and interpreting innovation data, 3rd edition, 2005, 163 p. [online] <http://www.oecd.org/sti/inno/oslomanualguidelinesforcollectingandinterpretinginnovationdata3rdedition.htm>, (vizitat la 14.07.2017).
- Hotărârea Guvernului cu privire la aprobarea Strategiei de dezvoltare a sistemului statistic național 2016-2020 și a Planului de acțiuni privind implementarea acesteia nr. 1451 din 30.12.2016.
- Năstase Gabriel I., Badea Dan C. Modele ale dezvoltării inovatoare prin știință. În: Cogito, 2010 Vol. II, nr. 1, p. 107-136.
- Sîrbu Al. Procesul de inovare și transferul tehnologic - între teorie și practică. În: Buletinul AGIR, 2016, nr. 4, p. 85-89.
- Codul educației al Republicii Moldova nr. 152 din 17.07.2014. În: Monitorul Oficial al R. Moldova nr. 319-324/634, 24.10.2014.
- Legea pentru ratificarea Memorandumului de înțelegere între Republica Moldova și Uniunea Europeană privind asocierea Republicii Moldova la Cel de-al Șaptelea Program-cadru al Comunității Europene pentru cercetare, dezvoltare tehnologică și activități demonstrative (2007-2013) nr. 279 din 27.12.2011. În: Monitorul Oficial al R. Moldova nr.21-24/60, 27.01.2012
- Recomandarea Comisiei din 11 martie 2005 „Cu privire la Carta Europeană a cercetătorului și un cod de conduită pentru recrutarea cercetătorilor” (2005/251/CE). În: Jurnalul Oficial al Comunităților Europene nr. 142 din 01/06/2012.